22/8/87

Σπύρος Εὐαγγελάτος, ἀποφασισμένος νά ξαναζωντανέψει τίς παραστάσεις ὄπερας στήν Θεσσαλονίκη

Κλειστό τό Δάσος

Πόλεμος ἐναντίον τῆς «Εἰρήνης» τοῦ Εὐαγγελάτου

Καί ἡ «Οπερα Θεσσαλονίκης»

Η Θεσσαλονίκη δέν θά δεί τήν «Εἰρήνη» τοῦ Αριστοφάνη στή σκηνοθεσία τοῦ Σπύρου Εὐαγγελάτου κι' αὐτό γιατί –γιά πρώτη φορά– τό ΚΘΒΕ ζήτησε ἀπό τό «Αμφιθέατρο» νά καταβάλει ποσοστό ἐπί τῶν εἰσπράξεων καί «μίνιμουμ γκαραντί» γιά τίς παραστάσεις στό θέατρο Δάσους. Η ἀπαίτηση αὐτή ἰσοδυναμοῦσε μέ ὁρνηση παραχώρησης τοῦ θεάτρου στόν Σπύρο Εὐαγγελάτο καί τόν ἐπιχορηγούμενο θεατρικό ὀργανισμό του, μιά καί ἦταν βέβαιο ὅτι ὁ ὅρος δέν θά γινόταν δεκτός ὡς οἰκονομικά ἀσύμφορος.

Οπως εἶναι γνωστό τό ΚΘΒΕ (μέαω τῶν κλιμακίων Θράκης καί Ανατολικής Μακεδονίας) παρουσίαοε τή δική του «Εἰρήνη».

Τέλος ἀς προστεθεί ὅτι τό «Αμφιθέατρο»» θά παρουσιάσει τήν «Εἰρήνη» τοῦ Αριστοφάνη μέ Τρυγαίο τόν Γιώργο Μιχαλακόπουλο, στό φεστιβάλ τῶν Φιλίππων, ὅπου ἡ συμφωνία εἶναι διαφορετική.

Παραστάσεις τῆς Λυρικῆς

Ο Σπύρος Εὐαγγελάτος μέ τήν ἰδιότητά του ὡάν διευθυντής τῆς Εθνικής Λυρικής Σκηνής, θά συζητήσει αὐτές τίς μέρες στή Θεσσαλονίκη τό θέμα τῆς ἀνασυστάσεως τῆς «Οπερας Θεσσαλονίκης» πάνω σέ νέες βάσεις.

Συγκεκριμένα ὁ κ. Εὐαγγελάτος θά ζητήσει τήν συνεργασία τῆς κρατικῆς ὀρχήστρας καί τοῦ δήμου τῆς συμπρωτεύουσας γιά τήν πραγματοποίηση σειρός παραστάσεων μελοδραματικών ἔργων κάθε Μάϊο στήν

Μισό αἰώνα μετά τόν θάνατό του

Αθάνατη παραμένει ἡ ποίηση Καβάφη

Τό ἱστορικό καί φιλοσοφικό στοιχείο στό ἔργο του καί ἡ καυστική εἰρωνεία

Εχει εἰπωθεί ἀπό πολλούς ὅτι ἐκεί πού ἡ σύγχρονη Ελλάδα ξεχωρίζει, στόν δημιουργικό τομέα, εἶναι ἡ ποίηση. Τό ἔχουν τονίσει Ελληνες καί ξένοι λογοτέχνες καί κριτικοί, τό βεβαιώνουν τό δύο Νόμπελ, τοῦ Σεφέρη κοί τοῦ Ελύτη, κι ἀκόμη τό γεγονός ὅτι διακρίθηκαν σέ διεθνές ἐπίπεδα ὁ Ρίτσος, ὁ Βόρναλης, ὁ Βρετάκος κ.ά. Καί, φυσικά, ὁ Καβάφης μένει πάντα μιά ὁπό τίς μεγαλύτερες μορφές τῆς ποίησης τοῦ αἰώνα μας, σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, δίπλα στόν Ελιοτ, τόν Πάουντ, τόν Απολιναίρ κ.ά.

Τό δυστύχημα εἶναι ὅτι ἀσο ἀκάμη ζούσε δέν εἶχε τήν ἀναγνώριση αὐτή ἀνά τήν ὑφήλιο, οὐτε κάν τήν ἑλληνική. Κι ὁταν ἔκλεισε τά μάτια του τό 1933 ἦταν μέν γνωστός στόν ἑλληνικό χώρο, τόν ἐκτιμοῦσαν ἀρκετοί, ἀλλά δέν εἶχε τή γενική ἀναγνώριση. Τότε κυριαρχούσε ἀκόμη ἡ μορφή τοῦ Κωστή Παλαμά, πού μάλιστο δέν δεχόταν τήν μεγαλοσύνη τῆς καβαφικής ποίησης. Εἶχε γράψει τά 1935:

Τό ἔργο τοῦ Καβάφη, στίχος, γλώσσα, ἔκφραση, μορφή καί οὐσία μοῦ φαίνονται σά σημειώματα πού δέν μπορούν ἡ δέν καταδέχοντοι νά γίνουν ποιήματα.

Δέν μποροῦσε νά νιώσει τήν ποίηση τοῦ μεγάλου Αλεξανδρινοῦ ὁ Παλαμάς ἡ ἦταν κάτι ἄλλο πού τόν ἐμπάδιζε νά τάν ἀναγνωρίσει; Ας μή ξεχνούμε ἀτι στά χράνια ἐκείνα, τοῦ μεσοπολέμου, ὁ Παλαμάς εἶχε δώσει πιά τά πιά σημαντικά του ἔργα καί ἦταν ἀ κατ' ἐξοχήν τιμώμενος καί ἐκτιμάμενος ποιητής στάν ἑλλαδικά χώρο.

Βιογραφικά

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης εἶχε γεννηθεί τά 1863 στήν Αλεξάνδρεια καί ἀνήκε σέ πλούσια οἰκογένεια, ἡ ὁποία ἀργότερα ἐξέπεσε οἰκονομικά. Γιά λίγο ἀ Καβάφης ἔζησε στήν Αγγλία καί στήν Κωνσταντινούπολη, ἀλλό γύρισε πάλι στήν ἀγαπημένη του Αλεξάνδρεια ὁπου ἔζησε ὁλη του τήν ζωή σόν ὑπάλληλος ὑπουργείου. Σ' αὐτά τό κοσμοπολίτικο κέντρο, ὁπου ἀνθούσε τό ἐμπόριο ἀλλά καί ἡ πολυάνθρωπη ἑλληνική παροικία ἀ Καβάφης δημιούργησε τό ἔργο του. Ηταν μορφωμένος, ἤξερε γαλλικά καί ἀγγλικά κι ἀκόμη γνώριζε καί ἀγαπούσε τό ἔργο τῶν πιά προχωρημένων πνευματικών δημιουργών, ὅπως τοῦ Προύστ, τοῦ Μπωντλαίρ καί τοῦ Βερλαίν. Τό κοσμοπολίτικο κλίμα τῆς Αλεξάνδρειας καί ἡ δύναμη τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ξανάφερναν στό νοῦ τοῦ ποιητή ἄλλες ἐποχές τῆς ἑλληνικής

τως μ' ἔκλεισαν ἀπό τόν κόσμον ἔξω». Καί στό δεύτερο τονίζει: ...Ἰσως θέλω νά γυρίσω νά μή διώ καί φρίξω/ τί γρήγορα πού ἡ σκοτεινή γραμμή μακραίνει/ τί γρήγορα πού τά σθηστά κεριά πληθαίνουν...»

Παλλές φορές διαβάζοντας κανείς τό ποιήματα τοῦ Καβάφη νιώθει μιά σαρδώνια εἰρωνία πού ἀποτυπώνεται μέ τήν εὐστοχία της ἀπως στό ποίημα «Περιμένοντας τούς βαρβάρους» μέ τήν κλασική κατάληξη. «Καί τώρα τί θά γίνουμε χωρίς βαρβάρους/ οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ἦταν μιά κάποια λύση».

Φιλοσοφικό βάθος

Ο Κωσταντίνος Καβάφης κατόρθωσε νά δώσει μέ τά ποιήματά του βαθύτατο φιλοσοφικό περιεχόμενο σέ πράσωπα, γεγονάτα καί καταστάσεις πού θυμόταν ἀπά τόν ἀρχαίο κόσμο, ὁπά τό ἑλληνιστικά χρόνια, ἀπά τή Ρώμη καί τά Βυζάντιο. Καί τά ἱστορικά του ποιήματα εἶναι ἀφορμές γιά στοχασμό καί φιλοσοφία, ἀπως στίς περίφημες «Θερμοπύλες» του ὁπου γράφει:

«στή ζωή των
ὁρισαν νά φυλάγουν Θερμοπύλες»

καί παρακάτω διευκρινίζει πώς αὐτό τό κάνουν παρ' ὁλο πού «... προβλέπουν πώς ὁ Εφιάλτης θά φανεί στό τέλος καί οἱ Μήδοι ἐπιτέλους θά διαβούνε».

Τά παραδείγματα τέτοιων ποιημάτων στό ἔργο τοῦ Καβάφη εἶναι ἄπειρα καί συναγωνίζονται ἄλληλα σέ σημαντικότητα. Η μητέρα τοῦ βασιλιά Κλεομένη δέν νιώθει ταπεινωμένη ὁταν ἀ Πτολεμαίος ὁπαιτεί νά τήν κρατήσει ὁμηρο στήν αὐλή του. Αὐτή τήν ἀξιοπρέπεια καί τήν περηφάνεια τοῦ ὁτόμου ὁ Καβάφης θά τήν δείξει σέ πολλούς στίχους του. Λέει κάπου: «... Τίποτε τό ταπεινόν ἡ τό ἀναξιοποεπές/ δέν ἔχουν ὁσο μπορεὶς νά μήν τήν ἐξευτελίζεις...

Τά ἡδονικά

Η ἐρωτική ἀνορθοδοξία τοῦ Καβάφη ἔδωσε πολλό ποιήματα ἀξιόλογα,

Ο Καβάφης, ὁπως τόν ζωγράφισε ὁ Νίκος Εγγονόπουλος.

παρ' ὁλο πού τά πιό σημαντικά του εἶναι τά ἄλλα, τά «ἱστορικά» ἡ τά «φιλοσοφικά». Ωστόσο καί τά ἐρωτικά του ἀποτελοῦν ἕνα σημαντικό τμήμα τῆς προσφοράς τοῦ Καβάφη καί ἀξίζει νά μελετοὐντοι.

Εκείνο πού δέν ξέρουμε εἶναι ἀν ὁ ποιητής, ὁταν ἔγραφε τό ποιήματά του καί τά τύπωνε σέ φύλλα χαρτιοῦ ἕνα-ἕνα κι ὑστερα τά βιβλιοδετοὐσε, ἤξερε ἡ πρόβλεπε ὁτι θά 'ρχόταν μιά μέρα πού σέ μιά βιτρίνα βιβλιοπωλείου (μεγάλου) τού Λονδίνου θά ὑπήρχε ἡ διαφήμιση: «Εχουμε ὁλα τό καλύτερα βιβλία ὁπό τόν Τσώσερ μέχρι τάν Καβάφη». Ο Κοβάφης στά τέλος τῆς ζωής του εἶχε σχηματίσει δύο τεύχη μέ ποιήματά του καί τό μοίραζε: τό ἕνα περιείχε ποιήματα τῆς περιόδου 1905-1915 καί τό ἄλλο τήν περίοδο 1916-1918.

Αν ζούσε περισσότερο, μετά τό 1933, ἴσως νά εἶχε ἑνοποιήσει αὐτά τά δύο τεύχη καί νά εἶχε ἑνσωματώσει μαζί τους ποιήματα γραμμένα πρίν τά 1905 ἡ μετά τό 1918. Βέβαια, κανείς δέν θά μπορούσε νά πεί ποιά θά ἦταν ἡ κατάταξη καί ἡ σειρά τῶν ποιημάτων στά πρωτότυπα αὐτά ἀπαντα τοῦ ἀλεξανδρινοῦ ποιητή. Καί εἶναι ἕνα πρόβλημα ἀν τά ποιήματα τοῦ Καβάφη πρέπει νά δίνονται κατά θεματικούς κύκλους ἡ μέ τή χρονολογική σειρά πού γράφτηκαν, γιατί, ἔτσι πού εἶναι γραμμένο δέν μπορεί νά γίνει συνδυσομός τῶν δύο μεθόδων, χρονολογικής καί θεματικής, κι ἀκόμη δυσκολεὐει τά πράγματα τά ὁτι ὁ Καβάφης δέν ἔγραψε, οὐτε ἐξέδωσε ποιητικές συλλογές ἀλλά χωριστά ποιήματα. Συνήθως, λοιπόν, ἀκολαυθεῖται ἡ παρουσίαση τῶν ποιημάτων μέ τήν χρονολογική σειρά πού γράφτηκαν, ἀπως στήν συλλογή πού ἐκδόθηκε μέ ἐπιμέλειο τού καθηγητή Γ.Π. Σαθδίδη, ὁ ὁποίος τηρεί τήν χρονολογική σειρό τῶν δημοσιεὐσεων κι ἀπά τόν ἴδιο τόν Καβάφη ποιημάτων καί κοτόπιν δίδει τά παλαιότερα ἀπά τά 1905.

Ανεξάρτητα, ὡστόσο, ἀπό τήν σειρά δημοσιεὐσεως, τά ποιήματα τοὐ Κωνσταντίνου Καβάφη τοὐ Αλεξανδρινοὐ διατηροὐν τή μεγάλη του ὀξία. Δίδουμε παρακάτω ἕνα ἀπό τά λιγότερο γνωστά ἔργα του, τό «Μέρες τοὐ 1901» ποὐ ἀνήκει στήν ἐρωτική ποίηση τοὐ Καβάφη:

Τοὐτο εἰς αὐτόν ὑπῆρχε
τό ξεχωριστό
ποὐ μέσα σ' ὁλην του τήν
ἐκλυσι
καί τήν πολλήν του πείρα
ἐρωτος,
παρ' ὁλην τήν συνειθισμένη του
στάσεως καί ἡλικίας
ἐναρμόνισιν,
ἐτύχαιναν στιγμές - πλήν
βέβαια
σπανιότατες - ποὐ τήν ἐντύπωσι
ἐδιδε σάρκας σχεδόν ἀθικτης.
Τών εἰκοσι ἐννιά του χρόνων ἡ ἐμορφιά
ἡ τόσο ἀπό τήν ἡδονή δοκιμασμένη
ἦταν στιγμές ποὐ θὐμιζε

Οἱ ἑρμηνευτές τῶν ρόλων τοὐ ἔργου «Σὐζυγος» ἡ «Ερωτική συνωμοσία» σέ ὁμαδική πόζα

Θεατρικές παραστάσεις

«Ερωτική συνωμοσία» ἡ «Συζυγος», τοὐ Σκάλα, μέ διάλογους τοὐ «Αἰθερόπλοου» – «Γιορτές Ανοιχτοὐ Θεάτρου»

Αξιέπαινο τό σχέδιο τῆς Εὐας Παπαγεωργίου νά μάς φέρει σέ ἐπαφή μέ τό Ἰταλικό θέατρο, ποὐ προηγήθηκε ἀπό τήν δημιουργία συγγραφέων σάν τόν Γκολντόνι καί ἀποτελεῖ τήν κομέντια ντέλ ἀρτε. Καί ἀξιέπαινο τό γεγονός ὅτι γιά νά τό πετύχει αὐτό ζήτησε τήν συνεργασία κάποιων Ἰταλών καλλιτεχνών, τοὐ σκηνοθέτη Κάρλο Μπόζο, τοὐ Νάντο Τσιταρέλλα ποὐ βοήθησε στίς χορογραφίες καί ἀνήκε στήν ὀρχήστρα καί τοὐ Στέφανο Περρόκο ποὐ ἔκανε τίς μάσκες. Ωστόσο οἱ ἀξιέπαινες ἐνέργειες σταματοὐν ἐδώ καί ἀπό κεῖ κάι πέρα διαπιστὐνει κανείς λάθος στόχευση στά κείμενα, στήν ἐπιλογή καί τήν διδασκαλία τών ἠθοποιών.

Ας ἀρχίσουμε ἀπό τό ἔργο. Η ραχοκοκαλιά εἶναι τοὐ Σκάλα καί ἀποτελεῖ τυπικό δείγμα τών κωμωδιών ποὐ παίζονταν γιά τά πλατιά λαϊκά στρώματα καί διέθεταν ὅλη τήν γοητευτική ἀφέλεια τής παράστασης ἑνός μπουλουκιοὐ. Σήμερα ἰδωμένα ἕνα τέτοιο ἔργο εἶναι φυσικά νά θεωρεῖται ἀφελές, νά μάς θυμίζει ἀντίστοιχες ἑλληνικές προσπάθειες σάν τήν «Γκόλφω» – ἀπό ἀποψη πνευματικοὐ ἐπιπέδου, καί λίγο – πολὐ προκαλεί ἀνία. Ποιά θά ἦταν ἡ ἀξία νά παρουσιασθεί ἕνα τέτοια ἔργο ἡ μιά τέτοια παράσταση στά σημερινό κοινό μιάς μεγαλοὐπολης; Νομίζω ἀν σά στόχος ἐμπαινε νά δοθεί μιά τυπική πιστή ἀναπαράσταση παράστασης τής ἐποχής τοὐ συγγραφέα. Τότε θά εἶχαμε σάν θετικό ἀποτέλεσμα τουλάχιστον τήν γνωριμία μας μέ ἕνα εἶδος θεατρικής ποὐ δέν ἔχουμε τήν ευκαιρία νά χαροὐμε στήν Ελλάδα. Τό «Αἰθερόπλοον», ὅμως δέν ἔμεινε ἐκεῖ (ἴσως τά θεώρησε λίγο ἡ βαρετό) καί ἔτσι παραγέμισε τοὐς διαλόγους μέ ἀναφορές σέ σημερινά δεδομένο, ἐπεκτείνοντας τήν ἀντίληψη αὐτή κοί στό μουσικό μέρος ὁπου ὁκοὐστηκε, δίπλα σέ ὡραία Ἰταλικά τραγαὐδια, ἡ καραγκοὐνα, κάποιο ρεμπέτικο καί ὄλλοι σκοποί καί ρυθμοί. Δέν εἶναι νεωτερισμοί αὐτοί, δέν μαρτυροὐν καλό γοὐστο καί δέν καλὐπτοντοι ἀπό τά ἄλλοθι τοὐ αὐτοσχεδιασμοὐ. Ετσι ἡ παράσταση τοὐ «Αἰθερόπλοου» δέν ἀπέφυγε τόν κίνδυνο νά γίνει ἀρκετές φορές βαρετή καί, παράλληλα, ἔχασε τήν εὐκαιρία νά εἶναι ἀ φορέας μιάς εὐπρόσδεκτης γνωριμίας μέ τό Ἰταλικό θέατρο τοὐ 17ὀυ αἰώνα, μέ τήν γνήσια κομέντια ντέλ ἀρτε. Δέν ξέρω πόση εὐθὐνη μπορεί νά καταλογιστεί στάν σκηνοθέτη, ποὐ ἀνέλαθε τήν παράσταση καί πόση πέφτει στήν θοηθά του καί ἐπίκεφαλής τής ὅλης προσπάθειας.

Φαντάζομαι πώς καί στήν Ἰταλία, ὅταν παίζουν τέτοια ἔργα, θά προσπαθοὐν, στό ἐπαγγελματικό θέατρο τουλάχιστον, νά θροὐν τοὐς ἐμπειροὐς καί ταλαντοὐχους ἠθοποιοὐς ποὐ θά ὑπηρετήσουν σωστά τήν παράσταση. Στήν περίπτωση τοὐ «Αἰθερόπλοου» δέν μπόροὐμε νά τό ποὐμε αὐτά. Αν ἐξαιρεθοὐν ἕνα – δύο παιδιά (θά ἔλεγα ὁ Ανόρέας Δημητριάδης, ἡ Τίνα Στεφανοποὐλου καί ὁ Βασίλης Σπυρόπουλος), θά ἔλεγα πώς οἱ ἑρμηνευτές τών ρόλων ἦταν πτωχότατοι σέ προσόντα καί πείρα. Μερικοί δέν μπορούσαν νά μιλήσουν καί ἄλλοι δέν ἤξερον νά ὀρθρώσουν, ὅλοι δέ οἱ ἐκτελεστές εἶχαν ἐσφαλμένη καί ἐρασιτεχνική ἀντίληψη γιά τήν ὑποκριτική. Κάποτε θά πρέπει νά εἰπωθεί σ' αὐτά τά νέα παιδιά (καί δέν ἐννοώ μόνο τοὐ «Αἰθερόπλοου»), ὅτι δέν φτάνει αὐτό ποὐ νομίζεις ὅτι πρέπει νά κάνεις γιά νά ἀποδώσεις κάποιο ρόλο (ὅσο γκροτέσκος ἡ ὁπλοϊκός κι ἀν φαίνεται). Χρειάζεται ταλέντο καί παιδεία. Καί τό ταλέντο τής ἠθοποιοὐ τό χρειάζεται, βέβαια, καί ἡ κ. Παπαγεωργίου ποὐ σάν Κορνέλιο–Φραντζεσκίνα δέν μπορούμε νά ποὐμε ὅτι μάς γοήτευσε. Συνεπώς, τί νό πεί κανείς γιά τοὐς μαθητές της;

Θά πρέπει νά ξεχωρίσει, ὅμως, κανείς καί τά θετικά στοιχεία τής παράστασης: νομίζω τό πιό ἀρτιο ἦταν τό σκηνικό, γενικά ἡ διευθέτηση τοὐ σκηνικοὐ χώρου, καί τά ὡραία κοστοὐμια τοὐ Φίλιππου Παπαγεωργίου, οἱ χορογραφίες τοὐ Νάντο Τσιταρέλα, ἡ ἀπόδοση τής μουσικής ἀπό τέσσερις μουσικοὐς (Αλεξιάδου, Καλπαξίδης, Τσιταρέλα καί Ζαρίμπας) καί οἱ μάσκες τοὐ Περρόκο. Συμπερασματικά, θά μποροὐσε νά πεί κανείς ὁτι τό «Αἰθερόπλοο» ἔχασε μιάν εὐκαιρία γιά μιά καλή παράσταση ἀπά λάθη τακτικής καί φτωχό ὑλικό ἠθοποιών.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Η ἑλληνική ποίηση

τος θά ζητήσει τήν συνεργασία τής κρατικής ὀρχήστρας καί τοῦ δήμου τής συμπρωτεύουσας γιά τήν πραγματοποίηση σειρᾶς παραστάσεων μελοδραματικῶν ἔργων κάθε Μάϊο στήν αἴθουσα τοῦ θεάτρου τής Εταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, μετά τή λήξη τῶν παραστάσεων τοῦ ΚΘΒΕ. Τό τμήμα αὐτό θά ὀνομάζεται κατά πάσα πιθανότητα «Εθνική Λυρική Σκηνή - Οπερα Θεσσαλονίκης» καί θά παρουσιάζει τρία ἤ τέσσερα ἔργα, τά καλύτερα τοῦ χειμερινοῦ ρεπερτορίου τῆς Αθήνας.

Οπως εἶναι γνωστό ἡ «Οπερα Θεσσαλονίκης», ἀν τμήμα τοῦ ΚΘΒΕ, ὁημιουργήθηκε τό 1977 ἀπό τόν Σπύρο Εὐαγγελάτο καί λειτούργησε, μέ ἕνα ἤ δύο ἔργα τόν χρόνο, μέχρι καί τό 1981. Στή συνέχεια καταργήθηκε ἀπό τή νέα διοίκηση τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Β. Ελλάδος πού διορίσθηκε τήν ἄνοιξη τοῦ 1982.

μιουργων, ὁπως του Προυστ, του Μπωντλαίρ καί τοῦ Βερλαίν. Τό κοσμοπολίτικο κλίμα τῆς Αλεξάνδρειας καί ἡ δύναμη τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ξανάφερναν στό νοῦ τοῦ ποιητῆ ἄλλες ἐποχές τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀπό τίς ὁποίες καί ἀντλησε ἀφορμές γιά νά συνθέσει ἑξοχα ποιήματα, πού ξεφεύγουν ἀπό τήν ἁπλή ἀναφορά στήν ἱστορία.

Η ποίηση τοῦ Καβάφη χρησιμοποιεῖ χαμηλούς τόνους, ἀποφεύγει τά κραυγαλέα συναισθήματα, τίς ἐντυπωσιακές δραματοποιήσεις καί κερδίζει σέ ὑποβλητικότητα καί στοχασμό. Η εἰρωνία καί τό τραγικό στοιχεῖο ὑφέρπουν στήν ποίηση αὐτή μ' ἕναν μαστορικό τρόπο, ἀνεπαν́άληπτο. Σέ ποιήματα ὁπως «Τό τείχη», «Κεριά», «Τά παρόθυρα» ἀποκαλύπτεται ἕνας τρόμος μοναξιᾶς, μιά ἀπομόνωση ἀπό τόν κοινωνικό περίγυρο.

Γράφει στό πρώτο ποίημα: «Αλλά δέν ἤκουσα κρότον κτιστῶν ἤ ἤχον/ Ανεπαισθη-

νά νά κρατήσει ὁμηρο στήν αὐλή του. Αὐτή τήν ἀξιοπρέπεια καί τήν περηφάνεια τοῦ ἀτόμου ὁ Καβάφης θά τήν δείξει σέ πολλούς στίχους του. Λέει κάπου: «... Τίποτε τό ταπεινόν ἤ τό ἀναξιοπρεπές/ δέν ἔχουν κατ' ἐμέ τά κομματάκια αὐτά/ ἀπό ὑαλί χρωματιστό...»

Ο Καβάφης δέν κουράζεται νά φιλοσοφεῖ μέ τά ἱστορικά του ποιήματα καί νά ἐπεκτείνει τήν προσπάθειά του αὐτή καί σέ ἄλλα ἔργα του. Νά θυμίσουμε τούς στίχους του:

Σέ μερικούς ἀνθρώπους ἔρχεται μιά μέρα
πού πρέπει τά μεγάλο ναί ἤ
τό μεγάλο τό ὄχι νά πούνε.

Η κάποιους ἄλλους πού ἀποτελοῦν κιόλας μιά ὑποθήκη τρόπου ζωῆς:

Κι ἀν δέν μπορεῖς νά κάμεις
τή ζωή σου ὁπως θέλεις
τούτο προσπάθησε τουλάχιστον

Η ἑλληνική ποίηση

Νίκος Γρηγοριάδης

Τό ἄγαλμα

Σέ κόναν ἄγαλμα,
πώς ἀλλιώς θά ταίριαζες ἐξάλλου στήν πρίν ἀκινησία σου!
Καί τώρα ἀλύγιστος καί κρύος ἐμποδίζεις τήν κίνηση,
κι ἔρχονται καί σοῦ καταθέτουν στεφάνια οἱ ὁμροί σου
μέ τά πήλινα κρανία, μέ τή μηχανική ἀντλία τοῦ στήθους
καί τά ρομπότ τῶν ἀρθρώσεων.
Μά ἐγώ κινούμαι πάνω σε δύο ρυάκια ζεστό αἷμα,
μετατοπίζομαι ἀπό στενό καί ἀπό πλατεία σέ πλατεία
παρασέρνοντας μέσ' ἀπ' τά μουσεῖα τίς φτερωτές «Αφτερες Νίκες»,
τούς Αρμόδιους κι Αριστογείτονες, τόν Οδυσσέα Ανδρούτσο,
τούς Βελεστινλήδες καί Κολοκοτρώνηδες καί Διάκους
καί τά σκαμμένα πρόσωπα τοῦ Σεμερτζίδη.
Μή μέ σημαδεύεις μ' αὐτά τά γυάλινα μάτια σου,
θά σοῦ τά θγάλω νά παίζουν μπίλιες τά παιδιά
στόν τσιμεντένιο χώρο τοῦ θάθρου σου, ἤ
σέ ρίχνω καλύτερα στήν ἀποχέτευση
γιά ν' ἀνοίξεις ἐπιτέλους τά ὁσάλευτο στόμα σου.

Τών εἰκοσι ἐννιά του χρόνων ἤ ἐμορφιά
ἤ τόσο ἀπό τήν ἤδονή δοκιμασμένη
ἤταν στιγμές πού θύμιζε παράδοξα
ἐφηθο πού -κάπως ἀδέξια- στήν ἀγάπη
πρώτη φορά τό ἀγνό του σώμα παραδίδει.

Εἶναι πολύ μεγάλο τό ἔργο τοῦ Καβάφη, ὄχι σέ ὄγκο, καί φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπό τά ἔργα πού ὁ χρόνος δέν τά παραμερίζει, ἀλλά ἀντίθετα τά προβάλλει καί τά θοηθά νά ἐκτιμηθοῦν περισσότερο. Πάνω ἀπό 120 χρόνια μετά τήν γέννησή του καί μισό αἰώνα ὁπό τόν θάνατό του, ὁ Καβάφης ἀποτελεῖ γιά τήν νεοελληνική ποίηση ἕνα ἀπό τά πιό σημαντικά κεφάλαιά της, μιά παγκόσμια ἀξία πού ἡ ἐκτίμηση γι' αὐτήν θά αὐξάνει μάλλον, μέ τό πέρασμα τών χρόνων καί τήν διάδοση τών ποιημάτων του.

Περράκο. Συμπερασματικά, θά μποροῦσε νά πεῖ κανείς ὅτι τό «Αἴθερόπλοο» ἔχασε μιάν εὐκαιρία γιά μιά καλή παράσταση ὁπό λάθη τακτικῆς καί φτωχό ὑλικό ἤθοποιών.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Τό ξένο ποίημα

Γουΐτμαν

Ο καθρέφτης

Κράτησέ τον σταθερά – δές αὐτό πού ἀντικατοπτρίζεις
(ποιός εἶναι; Εἶσαι αὐ;)
Εὐχάριστη ἐμφάνιση ἔξω καί μέσα στάχτη καί θούρκος.
Οχι πιά ἀκτινοθόλο μάτι, ὄχι πιά ἠχηρή φωνή
ἡ πλέον ἕνα πεταχτό θῆμα.
Λόγια φλύαρα, ἀκοή καί ὀφῆ σκληρημένη
χωρίς νοῦ, χωρίς καρδιά, δίχως ἐρωτική ἔλξη.
Αὐτός εἶναι μέ μιά ματιά στόν καθρέφτη
προτού νά φύγεις ἕνα τέτοιο κατάντημα
τόσο γρήγορα – κι ἀπό μιά τέτοια ἀρχή.

Τό ἑλληνικό διήγημα

Η ΒΑΛΑΝΙΔΙΑ

Τοῦ Ηλία Βενέζη

Ο ΑΝΤΩΝΗΣ ἤταν μικρός θοσκός καί ἤταν δέκα χρονώ ὅταν ὁ πόλεμος ἤρθε, στά 1940, στήν Ελλάδα. Ζούσε μέ τόν πατέρα καί μέ τόν παππού του, θόσκοντας τά πρόθατά τους στά θουνά πού ἤταν πέρα ἀπ' τόν Ασπρόπυργο.

Γιά τίς μεγάλες πολιτεῖες πού ἀσπριζαν κάτου, τόν Πειραιά καί τήν Αθήνα, ἤξερε πολύ λίγα πράματα. Μιά ἤ δύο φορές ἔτυχε νά κατεθεί μέ τόν πατέρα του κατά κεί, καί αὐτό πού θυμόταν ἤταν μονάχα τά πολλά καράθια τοῦ Λιμανιοῦ, τά δάσος τά ξάρτια καί ὁ μεγάλος θόρυθος. Πόσο ὅλα ἤταν διαφορετικά καί ἤσυχα πάνου στούς λόφους τούς πέρα ἀπ' τόν Ασπρόπυργο! Εκεί ἤξερε σπιθομή μέ σπιθαμή τήν καλή γή, πού εἶχε πολύ χορτάρι καί ποῦ ὀχι τίς νύχτες τά θήματό του πήγαιναν στά τυφλά ὁπου ἔπρεπε, σάν πλάσματα μοναχικά καί θέθαια, μπροστά του πήγαινε τό κοπάδι τους κι ἀπό πάνω του ἤταν τά ἄστρα, φιλικά καί ἐγκάρδια.

Τάτες ὁ μεγάλος πόλεμος, ἀφού ταξίδεψε παλλές χώρες καί πέρασε πολλά θουνά καί πολλές κοιλάδες, ἤρθε στήν Ελλάδα, πῆρε τόν πατέρα τοῦ μικροῦ θοσκοῦ ἀπ' τή γαλήνη τών λάφων καί τόν ἔστειλε νά σκοτώνει ἀνθρώπους.

Ο μικρός θοσκός πολύ ἀπόρεσε. Ρωτοῦσε τό γέρα παππού του γιά νά μάθει σάν τί πράμα νά ἤταν αὐτό, «ὁ πόλεμος».

Εκείνος τοῦ ἀπσκρινόταν:

–Θυμάσαι τότες πού ἔπεσε πολύ νερό καί πῆρε τά πρόθατά μας καί τά ἔπνιξε, καί πῆρε μαζί του καί ἀνθρώπους;

Ναί, τό θυμόταν καλά.

–Ετσι εἶναι ὁ πόλεμος, εἶπε πάλι ὁ γέροντας. Κάθε τόσα χρόνια ἔρχεται τά κακό, παίρνει νιούς ἀνθρώπους, καί κανένας πιά δέν ξέρει ἀν θά γυρίσουν.

Ο μικράς θοσκός τότες πολύ φοθήθηκε γιά τόν πατέρα του. Μά ὁ γέροντας τόν κατασύχασε, λέγοντάς του, ὁ,τι ταί ἔρχόταν. Επειτα πάλι ὁ μικρός ρώτησε, ἐπειδή δέν καταλάθαινε:

–Καί ποῦθε, παππούλη, ἔρχεται τά κακό αὐτό; Απ' τόν οὐρανό πάνου;

–Οχι, ἀγόρι μου. Απ' τούς ἀνθρώπους.

Ο μικρός θοσκός δέν καταλάθαινε πιά τίποτα. Ηξερε γιά τή νεροποντή πώς, σάν ἔρθει ἀπ' τά σύννεφα, οἱ ἄνθρωποι τρέχουν νά φυλαχτοῦνε καί νά τή χτυπήσουν. Τί κόνουνε, λοιπόν, γιά τούτη τήν ἄλλη, τή μεγάλη νεροποντή, καί πώς γίνεται νά τή φέρνουν οἱ ἴδιοι στή γή καί τίποτα νά μήν κάνουν γιά νά τή διώξουν;

∴

ΚΕΙΝΗ τήν πρώτη μέρα τοῦ πολέμου, ὁταν τούς ἀφησε κι ἔφυγε ὁ πατέρας του, ἤταν πολλή λύπη πάνου στούς λόφους τοῦ Ασπρόπυργου, καί στά δένδρα, καί στό γέροντα θοσκό, καί στόν ἐγγονό του. Νωρίς, ἀντίθετα μέ τήν συνήθειά τους, μάζεψαν τά πρόθατά τους κάτου ἀπ' τή μεγάλη θαλανιδιά ὁπου ἤταν καί τό πηγάδι μέ τό θλογημένο νερά, τά πότισαν κι ἐμείναν νά περιμένουν τή νύχτα.

–Τώρα πιά, Αντωνάκη, εἶπε ὁ γέροντος, θά γυρίζεις τό πιό πολύ μονάχος σου τά πρόθατα στό θουνό. Δέν πρέπει νά φοθάσαι.

–Οχι, δέ θά φοθάμαι παππούλη, τοῦ ἀποκρίθηκε. Εμένα γιατί νά μέ πειράξουν;

–Ναί, ἐσένα γιατί νά σέ πειράξουν; εἶπε καί ὁ γέροντας μηχανικά.

Λίγο θόρυθο ἔκαναν τά πρόθατα, λίγη δροσιά ἄρχισε νά στέλνει ἡ νύχτα, τά ὄστρα πιά ὅλα εἶχαν θγεῖ. Τότες τό πρόσεξαν:

–Τήρα κατά κεῖ κάτου παπποῦλη! εἶπε ὁ πρώτος ὁ μικρός θοσκός. Γιατί τά φώτα δέν ἀνάψαν στίς μεγάλες πολιτεῖες;

–Αλήθεια, γιατί δέν ἀναψαν; ἀναρωτήθηκε παραξενεμένος ὁ γέροντας.

–Εγώ λέω θάναι ἀπό κείνο τό κακό πού εἶπες πώς φέρνουν κάθε τόσα χρόνια οἱ ἀνθρωποι.

–Μπορεῖ νόναι ἀπ' αὐτό, συμφώνησε κι ὁ γέροντας. Ομως τίς ἄλλες φορές δέν γινόταν ἔτσι....

Ετσι θυμόταν σέ τόσους πολέμους πού εἶχε δεῖ: Τά παλικάρια τής χώρας φεύγανε στά μακρινά θουνά, στά σύνορα, κάθε τόσο ἔρχονταν τά μηνύματα, πότε γιά τόν ἕνα, πότε γιά τόν ἄλλον, πώς δέν θά γύριζαν· ὁμως πίσω στίς πολιτεῖες καί στό χωριά ὅλα ἤταν ἤσυχα, μονάχα οἱ θρῆνοι τών ἀπορφανισμένων, τών παιδιών, τών γυναικών καί τών μητέρων ἤταν ἡ νέα φωνή τοῦ καιροῦ.

–Μπορεῖ νόναι ἀπό τό «κακό» πού οἱ πολιτεῖες εἶναι σκοτεινές, ξαναεῖπε ὁ γέροντας. Ομως γιατί;

Τό μάθανε σέ λίγες ὥρες, ὁταν ἡ Μεγάλη Αρκτος ἄρχισε νά χαμηλώνει. Ακουσαν πρώτα μιά μακρινή θοή πού ἀλοένα δυνάμωνε ὥσπου πῆρε ἕνα πιό θέθαια τόνο. Υστερα εἶδανε φωτεινές λουρίδες πού ξεκινοῦσαν ἀπ' τή γή νά φόχνουν τάν οὐρανό, σάν κάτι νά κυνηγοῦσαν. Κι ὕστερα ἤρθε τό θαυμάσιο παιχνίδι: Ο οὐρανός γέμισε ἀπό πράσινα καί κόκκινα καί χρυσά μικρά μπαλόνια πού ἀναθαν ἕνα - ἕνα, μένανε κάμποση ὥρα ἀκίνητα, κι ὕστερα τά ἔπινε ἡ νύχτα. Τήν ἴδια στιγμή ἄρχισε καί ὁ μακρινός θόρυθος ἀπ' τά θλήματα πού σκάζανε γυρεύοντας νά θροῦν τά ἐχτρικό ἀεροπλάνο. Λίγη ὥρα πέρασε. Κι ἐπειτα μές στά μπολόνια ἀναψε ἕνα πολύ δυνατό φῶς ἀκίνητο, μιά μεγάλη φωτοθολίδα. Τό λιμάνι φωτίστηκε ὁά νά ἤταν μέρα. Καί τότες ἔγινε ἡσυχία τρομαχτική, σάν κάτι φοθερό νά ἑτοιμαζόταν. Ωσπου ἀκούστηκε ὁ ἀπίστευτος κρότος πού ἔκαναν οἱ μπόμπες πέφταντας ἀπό ψηλά. Τό κοπάδι τά πρόθατα σάλεψε μέ θία ἀπό δυνατό κύμα ἀνέμου, ὁ κορμός τῆς θαλονιδιάς σάλεψε, ἡ γή σείστηκε, καί μέσα στό καταφύγιό τους οἱ καρδιές τοῦ μικροῦ θοσκοῦ καί τοῦ γέροντα ἀνταράχτηκαν, ἐπειδή μπήκε ὁ φόθος.

–Τί εἶναι τούτο; εἶπε τρέμοντας ὁ μικρός θοσκός.

–Τί νά εἶναι; εἶπε σιγά κι ὁ μεγάλος θοσκός, ἐνώ μαζεμένα γύρω τους τά πρόθατα θέλαζαν σπαραχτικά, σά νά τά πήγαιναν νά τά σφάξουν.

–Εγώ λέω πώς θάνσι «αὐτό», εἶπε ὁ μικρός θοσκός, κι ἤθελε νά πεῖ γιά τήν πλημμύρα τοῦ πολέμου.

–Αὐτό θάναι, εἶπε κι ὁ γέροντας.

∴

ΣΩΠΑΣΑΝΕ περιμένοντας ν' ἀκούσουν. Μά οἐ λίγο ὅλα σώπασαν. Η σιγανή θοή τοῦ οὐρανοῦ χάθηκε ὁλότιλα, καί τό θαυμάσιο παιχνίδι τών μπαλονιών τελείωσε. Εμειναν ὅλη τή νύχτα ξάγρυπνοι, τά πρόθατα καί οἱ ἄνθρωποι καί τά τσαγμένα φύλλα τών δένδρων.

Τήν αὐγή ὁ γέροντας πῆρε τό γάλα καί τό πήγε, ὁπως κάθε μέρα, στόν ἔμπορο στόν Ασπρόπυργο. Οταν γύρισε ἔφερε στό μικρό Αντώνη ἀ νέα:

«Ναί, αὐτό ἤταν. Ο πόλεμος».

Κι ἐπειτα τοῦ εἶπε αὐτό ποῦ τόν συμθουλέψονε οἱ ἄνθρωποι τῆς πολιτείας:

– Αμα ξαναγίνει αὐτό, εἶπε, καί ξανάρθοῦν τά σιδερένια πουλά ποῦ ρίχνουνε καφτό μολυθι κάτω στούς ἀνθρώπους, θά πέσουμε καταγής Κι ἀν εἶναι κοντά κανένα χαντάκι, θά κουφάξουμε μές στό χαντάκι ὡσπου νά περόσει τό κακό.

Ο μικρός θοσκός τότε ρώτησε μπάς καί γίνεται νά μένουν κάτω ἀπ' τή θαλανιδιά, ἀν θρεθοῦνε ἐκεί στήν ὥρα τοῦ κακοῦ, ὥσπου νά φύγει ὁ δαίμονας.

Τό εἶπε ἐπειδή κάτω ἀπ' τή θαλανιδιά ἤταν τό πηγάδι τά νερό, καί τά ψύλλα της ἔκαναν πολύν ἴσκιο, καί ὁ ὑπνος ἤταν ἀλαφρός ἐκεί κάτω γιά τά πρθατα καί γιά τούς θοσκούς. Ηταν τό πιό εὐλογημένο μέρος σ' ὅλη τήν περιοχή τών γυμνών θουνών τοῦ τόπου, κι εἶχε μάθει νά τό ἀγαπά σάν προστάτη καί μεγάλο φίλο.

–Οχι, τοῦ εἶπε ὁ γέροντος. Η θαλανιδιά δέ θά μάς προστατέψει. Εδώ σοῦ λένε εἶναι σίδερο καφτό ποῦ πέφτει ἀπ' τόν οὐρανό. Δέν εἶναι ἥλιος, ἀγάρι μου.

Καί πάλι τοῦ εἶπε:

–Κοίταξε, Αντώνη, ἀν τύχει κι εἶσαι μοναχό στήν ὥρα τοῦ κακοῦ, νό κάνεις ὁπως σοῦ λέω. Μή μείνεις κάτω ἀπ' τή θαλανιδιά.

Ο μικρός θοσκός εἶπε ναί, πώς δέ θά μείνει. Ομως εἶχε πολλή ἀπορία ἐπειδή γιά πρώτη φορά ὁ μεγάλος φίλος του, ἡ θαλονιδιά, ταύ λέγανε πώς μπορούσε νά τοῦ φέρει κακό.

∴

ΠΕΡΑΣΑΝ κάμποσες μέρες, καί μιά νύχτα πάλι φάνηκαν στόν οὐρανό τῆς Σαλαμίνας τά πράσινα καί τά κόκκινα φώτα, καί πάλι ἤρθε ἰσαμε τήν ἐρημιά τών θοσκών ὁ κρότος ἀπ' τίς μπόμπες πού σκάζανε.

Ο γέροντας κι ὁ μικρός Αντώνης ἀφήσανε τή θαλανιδιά, τρέξανε καί λούφαξαν σ' ἕνα χαντάκι ἐκεί σιμά, καί ὁ τρόμος πού ἔτρεμε στόν ἀγέρα καί στά φύλλα καί στή γή ἔγινε πυκνή ὕλη καί τούς τύλιξε μές στό κατοφύγιό τους. Υστερα πάλι τά ἀεροπλάνα φύγανε, καί ὁ τρόμος ἔγινε ἀγέρας καί διαλύθηκε μές στή νύχτα. Κι ἔγινε σιωπή θαθιά.

Βγήκαν ἀπ' τό χαντάκι καί καταλόθαιναν κι οἱ δυό ἕνα θάρος, ἕνα μούδιασμα. Μέ ἀργά θήματα πήγαν σιωπηλοί στή θαλανιδιά, πλάι στό κοπάδι τους. Κουκουλώθηκαν μές στίς κάπες τους νά κοιμηθοῦν. Μό πρίν τούς πάρει ὁ ὕπνος, ὁ μικρός θοσκός ρώτησε.

–Εχει, ὁραγες, θαλανιδιές κατά κεῖ ψηλά πούναι ὁ πατέρας μου;

– Γιατί τό ρωτάς; εἶπε ὁ γέροντας.

– Λέω μπάς καί δέν τό ξέρει πώς οἱ θαλανιδιές δέ φυλάνε τόν ἄνθρωπο ἀπό τό κακό μπάς καί δέν τό ξέρει καί δέ φυλαχτεί.

–Σφάλησε τό μάτια σου καί κοιμήσου, εἶπε ὁ γέροντας. Δέν ἐχει κεῖ πάνου θαλανιδιές καί μή φοθάσαι.

Τό παιχνίδι τοῦ οὐρανοῦ ἔγινε πιά ταχτικό, κάθε θράδυ, κι οἱ θοσκοί σιγά - σιγά τό συνηθίσανε. Μιά νύχτα θόσταξε πολλές ὥρες, καί στο χαντάκι τους μέσα ὁ γέροντας μέ τό μικρό Αντώνη μούδιασαν ἐπειδή ἔκανε φύχρα. Κάποτε τούς φάνηκε πώς ἕνα σαλαγητό ἔρχόταν ὀπ' τή θαλανιδιά, ἀπ' τό κοπάδι τους.

– Τί ἔχουν τά πράθατα; ρώτησε ὁ Αντώνης.

– Θά σκιάχτηκαν, ἀποκρίθηκε ὁ γέροντας.

Σέ λίγο πάλι ὁ μικρός λέει:

– Ποπποῦ, διψώ. Δέν πάμε πιά κατά τή θαλανιδιά; Τούτο ἀπόψε δέ θά τελειώσει!

Ο γέροντας δίστασε, μά πάλι ὁ μικρός εἶπε πώς διψώ.

– Καλά, πάμε.

Βγήκαν ἀπ' τό χαντάκι καί πήγαν στή θαλανιδιά. Ρίξαν μιά ματιά στό κοπάδι τους, καί ὁ μικρός θοσκός πήγε κι ἔριξε τόν κουθά ατό πηγάδι ν' ἀνεθάσει νερό. Τήν ἴδια ὥρα, τό τελευταίο ἀεροπλάνο τῆς ἐπιδρομῆς φεύγοντας κατά τά δυτικά, πέρασε πάνου ἀπ' τά θαυνά τοῦ Ασπράπυργου. Ποιός ξέρει γιατί, ἴσως ἔγινε λάθος, ἴσως τό δάχτυλο τοῦ ἀεροπόρου ἀκούμπησε χωρίς νά τό θέλει σέ κανένα κουμπί, ἡ τελευταία μπόμπα τῆς ἐπιδρομῆς ἔπεσε πλάι στή θαλανιδιά, ὁ τόπος γέμισε κράτο καί σίδερο καί χώμα καί αἷμα, κι ἐπειτα ἔγινε στόν οὐρανό ἡσυχία θανάτου.

∴

ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΙ θοσκοί εἶδαν τήν εἰκόνα κατά τό μεσημέρι τῆς ἄλλης μέρας. Μεγάλα κλωνιά τῆς θαλανιδιάς, κομμένα θίαια, ἀκέπαζαν τά ἀκοτωμένα πρόθατα. Αλλα πρόθατα, χτυπημένα ὀχι θανάσιμα, θέλαζαν σπαραχτικά καί σπαράζαν μές στά αἷμα.

Ο γέροντας θοσκός δέν ἀνάσαινε πιά. Τό κεφάλι του ἤταν μιά μάζα ἀπό μυαλό καί αἷμα. Καί πόνου σ' αὐτό τό σπασμένο κεφάλι, πάνου στόν κορμά πού πιά δέ σάλευε, θρήκαν πεσμένο τό παιδάκι νά κρατά αφιχτά τό γέρχο σῶμα, σά νά τό ἱκέτευε νά μείνει καί νά μή φύγει. Ανάσαινε ἀκόμα ὁτον τό σήκωσαν στό χέρια τους οἱ θοσκοί καί τό φέραν κάτω στή μεγάλη πολιτεία, στό νοσοκομεῖο μέ τούς τραυματίες τοῦ πολέμου.

Στά νοσοκομεῖο πῆρε κι ἔδωσε στή στιγμή ἡ εἴδηση πώς φέρανε τόν πιό μικρό τραυματία τοῦ πολέμου. Τά πολικάρια μέ τά κομμένα πόδια ξέχασαν τούς πόνους τους, λέγοντος τό ἕνα στό ἄλλο γιά τό νέο θοσκό, κι οἱ ἀδελφές, νέα κορίτσια πού θοηθούσαν τήν πατρίδα τους κάνοντας τή σκληρή ζωή τοῦ νοσοσκομείου, τρέχανε μήπως μπορέσουν νά θοηθήσουν σέ τίποτα. Πλύνανε τό παιδί στοργικό, καί πήγανε στά μεγάλο ἀρχίατρο νά τόν παρακαλέσουν νά τό δεί ὁ ἴδιος. Ηρθε σοθαρός, μέ θιαστικά θήματα, τυλιγμένος κι αὐτός στήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἀγωνίας πού ἔτρεμε στά μάτια τών κοριτσιών.

Ξέτασε τό παιδάκι κι' ὕστερα κίνησε περίλυπα τό κεφάλι του.

– Στό θάλαμο 6, εἶπε μόνο στίς ἀδελφές.

– Στά θάλαμο 6; τόλμησε, σιγανά, νά ρωτήσει ἕνα μόνο ξανθό κορίτσι, γιατί ὅλες οἱ ἄλλες εἶχαν μείνει θουθές ἀπ' τό ἀκουσμα τού φοθερού θαλάμου τοῦ θανάτου.

– Στό θάλαμο 6, εἶπε πάλι ἡ σοθαρή φωνή.

Καί γιά νά μή λιποψυχήσει μπρός στίς ἀδελφές, αὐτός, ἕνας μεγάλος ἀρχίατρος, ξόδεψε νευρικά τή συγκίνηση πού ἀνέθαινε καί τόν ἔπνιγε. Ανασήκωσε ἀπ' τό μέτωπο τοῦ παιδιοῦ μιά τούφα μαλλιά πού ἔπεφτε μές στό μάτισ, κι ἔφυγε ὁπότομα.

∴

ΗΑΓΩΝΙΑ τοῦ μικροῦ θοσκοῦ κράτησε ὅλη τή νύχτα. Η νέα ἀδελφή μέ τά ξανθιά μαλλιά καί τά παράξενα μάτια, ὁπου πλέανε κύματα καί δελφίνια καί ἔλατα, ὀνειρα τών θουνών καί τών θαλασσών, παρακάλεσε θερμά νά μείνει ἐκεῖνη στό προσκεφάλι τοῦ ἐταιμοθάνατου.

Ερημη μές στό θάλαμο 6, ἐκεῖνη καί τό παιδί, δέν αἰσθανόταν διόλου φόθο, γιατί ἤταν τόσο γλυκό τό πρόσωπο πού αιγά - σιγά ταξίδευε, ἤταν τόσο ἤμερο καί ὀνήξερα. «Νερό» τῆς ζητοῦσε ὁλοένα, μά δέν ἔκανε νά τού δώσει.

Μιά στιγμή ἔσκυψε πιό πολύ πάνω του καί τοῦ χάιδεψε τό πρόσωπο, τό μαλλιά. Τότες τά χέρια τοῦ παιδιοῦ σηκώθηκαν ἱκετευτικά καί τῆς ὀγκάλιασαν τό λαιμό.

–Παππού, ἐσύ 'σαι; λέει τρέμοντας.

– Εγώ εἶμαι, Αντωνάκη, τοῦ ἀποκρίνεται ἐκεῖνη.

– Παππούλη, διψῶ, λέει πόλι. Ελα πιά νά πάμε στή θαλανιδιό· κι ἔκανε ν ἀνασηκωθεί.

Ησυχα, ἤσυχα, τόν ἔθαλε νά ξαπλώσει πάλι.

– Κοιμήσου, Αντωνάκη, τοῦ λέει. Τώρα εἶναι νύχτα. Τό πρωί θά πάμε στή θολανιδιά.

Τά ἄστρα, ἀληθινά, ἔσθηναν στή νύχτα, χάραξε, ὁταν ὁ μικρός θοσκός ταξίδεψε γιά τή θολανιδιά. Νά μείνει γιά πάντα ἐκεί πιά καί νά μή φύγει. Η νέα ἀδελφή μέ τά ξανθό μαλλιά τού σφάλησε σιγά τά μάτια πού δέν ἤταν πιά νά δούν μήτε κύματο, μήτε δελφίνια, μήτε ἔλατα, ἐπειτα τόν ἔλουσε, τόν χτένισε, κι ὁλα τά πολικάρια μέ τά κομμένα χέρια καί μέ τά κομμένα πόδια ἤταν ἀμίλητα